

क

भूमिका

दार्जीलिङ पार्वत्य क्षेत्रमा नेपाली भाषाको विकास र सम्बर्द्धनको प्रारम्भिककालीन इतिहास अवलोकन गर्दा यस भेगमा इसाई मिसनरीहरूको आगमनले यस दिशातर्फ सर्वप्रथम पाइला चालेको पाइन्छ। यी इसाई मिसनरीहरूको प्रमुख उद्देश्य सिक्किम भएर तिब्बत पसी त्यहाँ धर्म प्रचार गर्ने रहे तापनि कतिपय इसाई मिसनरीहरू दार्जीलिङको स्वच्छ वातावरण स्वास्थ्यका निम्ति उपयोगी ठानी यहाँ आएका थिए भने कति मिसनरीहरू यस भेगका मानिसहरूमा इसाई धर्म प्रचार प्रसार गर्न आएका थिए भन्ने बुझिन्छ। यसैले यहाँ आएर सर्वप्रथम उनीहरूले नेपाली भाषाको अध्ययन गरी कोशहरू तयार पार्ने काम गरे तथा बाइबलका कतिपय खण्डहरू अनुवाद गरी स्थानीय जनसाधारण माझ वितरण गर्नका साथै शैक्षिक क्षेत्रमा पनि उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याए बापत् नेपाली भाषाको विकास र सम्बर्द्धन हुन गएको कुरा भने नर्कान सकिन्न ।

इसाई मिसनरीहरूको आगमन भएपछि यस भेगका मानिसहरूको सामाजिक, शैक्षिक र धार्मिक उत्थानका निम्ति गरेका विभिन्न कार्य सम्बन्धी विभिन्न पत्र-पत्रिका, लेख-रचनादि, पुस्तक तथा एकाध शोध पत्र लेखिएको पाइए तापनि इसाई मिसनरीहरूले नेपाली भाषा र साहित्यको विकासमा पुऱ्याएको योगदान सम्बन्धी पूर्णाङ्ग प्राज्ञिक अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्य भएको पाइँदैन। त्यसैले यस दिशातर्फ गम्भीर रूपमा अध्ययन, अनुसन्धान र अन्वेषण गर्नुपर्ने आवश्यकता बोध हुँदा प्रस्तुत शोधकार्य गर्ने निर्णय गरिएको हो ।

सर्वप्रथम यस शोधकार्यका निम्ति समुचित दिशा निर्देशन दिनुहुने निर्देशक तथा आवश्यक र उपयोगी सर-सल्लाह दिनुहुने विषय विशेषज्ञ तथा मेरा श्रद्धेय गरुवर डा. मोहन पी. दाहाल, प्रोफेसर, नेपाली विभाग, उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालय, राजाराममोहनपुर, दार्जीलिङ, प्रति म हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यस कार्यका निम्ति सामग्री सङ्कलन साथै धेरैजना विद्वान तथा हितैषी मित्रहरूको सहयोग र शुभेच्छा पाएको छु । ती मध्ये डा. सिन्डी एल. पेरी, डा. डिक बहादुर देवान, फा. विलियम बर्क (एस. जे.), स्वर्गीय फा. चार्ल्स मुखिया, फा. रेने सिङ्ग, फा. पिउष मार्कस मुखिया, सि. ट्रिजा, लरेटो कन्भेन्ट, दार्जीलिङ, रेमी रेन्यु (फ्रान्स), सन्दीप सी. जैन, स्वर्गीय एल. बी. राई, डा. छत्र पावल सुब्बा, जेम्स कार्थक, राजु राई, रोशन थापा, स्वर्गीय डा. जेम्स देशपान्डेले लगाउनु भएको गुण बिसर्न सक्तिनँ ।

इमेल मार्फत पर्याप्त मात्रामा अप्राप्य शोध सामग्रीबारे जानकारी दिनुहुने एलिसन मेटक्याफ्, म्यानुस्क्रिप्ट क्युरेटर (न्यासनल लाइब्रेरी अफ् स्कटल्यान्ड) प्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु। यसरी नै अप्राप्य शोध सामग्रीहरू पठाई प्रस्तुत शोधकार्यका निम्ति ठोस प्रमाण सङ्कलन गर्न सहयोग पुऱ्याउने इमेजिङ्ग सेक्सन् सर्भिसेस् अफ् क्याम्ब्रिज युनिभर्सिटी लाइब्रेरी (लन्डन) प्रति पनि सदैव ऋणी रहने छु ।

प्रस्तुत शोधकार्य तयार गर्दा एस. यू. एम. इन्स्टिट्युशन् (कालेबुड)-को स्कूल लाइब्रेरी, महकुमा पुस्तकालय, सन्त फिलोमिना गर्ल्स् हायरसेकन्डरी (कालेबुड), सन्त जोसेफ कन्भेन्ट (कालेबुड), सन्त जोसेफ कलेज (दार्जीलिङ)-को लाइब्रेरी, देशबन्धु जिल्ला पुस्तकालय (दार्जीलिङ),

विद्याज्योति इन्स्टिट्यु अफ् रिलिजियस स्टडी (दिल्ली)-हरू उपयोग गरिएको छ र म यी सम्पूर्ण पुस्तकालयका प्रशासक तथा कर्मचारीवर्गप्रति आभारी छु ।

प्रस्तुत शोधकार्य गर्नका निम्ति प्रोत्साहन र प्रेरणा दिनुहुने सि. ट्रिजा राई, जेनरल काउन्सलर (प्यारिस, फ्रान्स) प्रति म अति नै ऋणी छु । उहाँको स्नेह र आशीर्वादलाई अविस्मरणीय रूपमा अङ्कित गर्न आवश्यक ठान्दछु। यसरी नै सि. रेचेल छेत्री (प्रोविन्शल, नर्थ इष्ट हिलस् एन्ड नेपाल), सि. अन्ना लेप्चा (भूतपूर्व प्रोविन्शल) साथै क्लुनी परिवारको सहानुभूति र सहयोगका निम्ति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु। यस कार्यमा उत्कट चासो राख्ने सि. एम. डेक्लीन फाहीको विशेष संस्मरण गर्दछु। मलाई सदैव प्रोत्साहन र आशीर्वादले अभिषिक्त तुल्याउनु हुने उहाँको दिवङ्गत आत्मालाई थप शान्ति प्राप्त होस् भन्ने कामना गर्छु ।

प्रस्तुत शोधकार्य पुरा गर्नका निम्ति लामो अवधि लागे बापत् कहिले केही कतिपय परिस्थितिले यस शोधकार्यलाई थन्काउन लाग्दा पुनः लेख्ने जाँगर र उत्साह ममा जगाइदिनु हुने तथा यस शोधकार्यलाई अविच्छिन्न रूपमा अघि बढाउन मलाई प्रोत्साहन प्रदान दिइरहुनु हुने मेरा सहकर्मी साथी सि. डा. पुष्प माइकल (प्राचार्य, सन्त जोसेफ कन्भेन्ट, कालेबुड) मेरा निम्ति प्रेरणाकी स्रोत भएकी छन्।

विनीता राई
कालेबुड ।